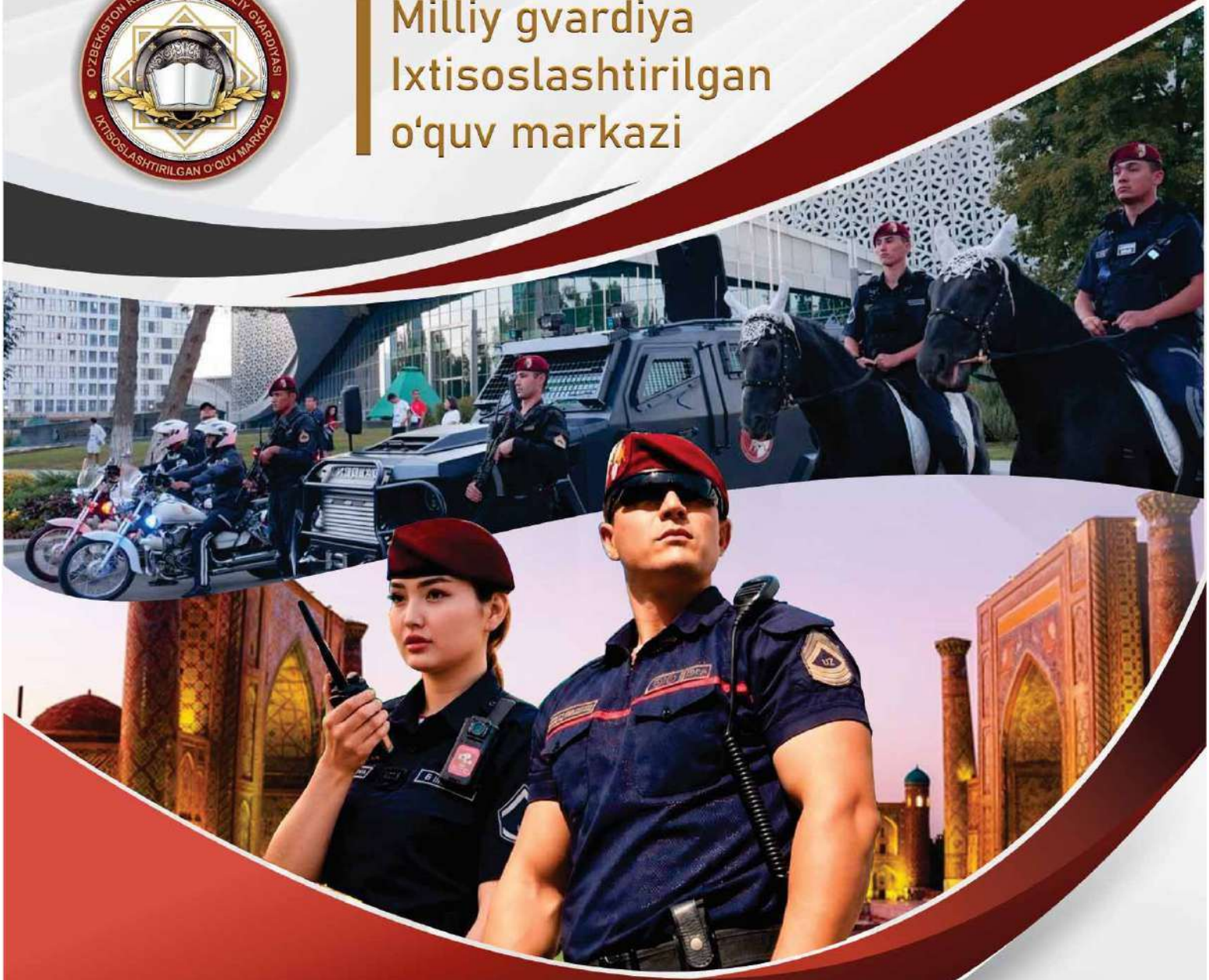
Milliy gvardiya
Ixtisoslashtirilgan
o‘quv markazi

«Jamoat xavfsizligini ta’minlashning dolzarb masalalari»

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

TO‘PLAMI

2026-yil 25-sentyabr

(71) 236 - 52 - 36
ium@exat.uz
(90) 958 - 93 - 14

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY GVARDIYASI
IXTISOSLASHTIRILGAN O‘QUV MARKAZI

“JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHNING DOLZARB MASALALARI”

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA MATERIALLARI

TO‘PLAMI

(2026 yil 25 sentabr)

Guliston 2026

*Ushbu to‘plam O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Ixtisoslashtirilgan o‘quv markazida 2026-yil 25-sentabr kuni **“Jamoat xavfsizligini ta’minlashning dolzarb masalalari”** mavzusida o‘tkazilgan Respublika ilmiy-amaliy konferensiuya yig‘ilishida ma’qullangan,* 2026 – 659 bet

Maqolalar to‘plamida, mavzuga doir yetakchi xorijiy davlatlarning ilg‘or tajribalari va O‘zbekiston Respublikasida jamoat xavfsizligini ta’minlashga doir ilmiy va amaliy tadqiqotlar yoritilgan.

Ushbu to‘plamda professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqotchilar, tinglovchi va kursantlar foydalanishlari mumkin

To‘plamga kiritilgan maqolalarning mazmuni va keltirilgan faktlar to‘g‘riligi uchun mualliflar mas’ul.

MAS’UL MUHARRIR
Babayev Akmal Abdukarimovich
O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Ixtisoslashtirilgan o‘quv markazi boshlig‘i, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, polkovnik

TAHRIR HAY’ATI

Abdullayev Sh.M. – harbiy fanlar bo‘yicha falsafa doktori;

Komarov I.V – jamoat xavfsizlgi va huquqiy tayyorgarlik sikli boshlig‘i, polkovnik

Valiyev S.S. – jamoat xavfsizlgi va huquqiy tayyorgarlik sikli katta o‘qituvchisi, Qurolli Kuchlar xizmatchisi

Ganiyev Sh.A. – harbiy fanlar bo‘yicha falsafa doktori

TEXNIK MUHARRIR
Uraimov M.Z.
Otamurodov S.S.
Yaxshimurodov I.X.

© O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Ixtisoslashtirilgan o‘quv markazi, 2026.

амалий ва психологик тайёргарлик машғулотларининг ҳажмини ошириш;

менторлик тизимини институционал шаклда мустаҳкамлаш; фуқаролар билан доимий алоқа ва қайта алоқа механизмларини ривожлантириш;

шунингдек хизматчиларнинг иш юкламасини оптималлаштириш мақсадида штат ва ресурсларни қайта тақсимлаш масалаларини ўрганиш.

Хулоса. Хулоса қилиб айтганда, Миллий гвардия бўлинмаларида ҳарбий хизмат ўтаётган ҳарбий хизматчиларнинг жамоат тартибини сақлашдаги фаолияти мураккаб ва кўп қиррали бўлиб, у ҳуқуқий билим, касбий маҳорат, ахлоқий маданият ва психологик барқарорликнинг уйғунлигини талаб қилади. Қонунийлик, инсонпарварлик ва пропорционаллик тамойилларига қатъий амал қилиш, фуқаролар билан ишончли ҳамкорлик ўрнатиш, замонавий технологиялардан оқилона фойдаланиш ҳамда кадрларни тизимли тайёрлаш — буларнинг барчаси жамоат тартибини самарали сақлаш ва фуқароларнинг Миллий гвардияга бўлган ишончини мустаҳкамлашнинг асосий шартларидир. Юқорида келтирилган йўналишлар бўйича изчил иш олиб бориш Миллий гвардия бўлинмалари фаолияти сифатини янада юксалтиришга хизмат қилади.

Кутлимуратов Махмуджон Шарипбаевич,
Ўзбекистон Республикаси Криминология тадқиқот институти мустақил изланувчиси, капитан.

МАҲАЛЛАЛАРДА ЖИНОЯТЧИЛИКНИ “ХОНАДОНБАЙ”, “ОИЛАБАЙ” ВА “ФУҚАРОБАЙ” ЎРГАНИШ АСОСИДА ПРОФИЛАКТИКА ҚИЛИШ МЕХАНИЗМЛАРИ

Аннотация. Мақолада маҳаллаларда жиноятчиликни хонадон, оила ва фуқаро кесимида ўрганишнинг ҳуқуқий ва криминологик мазмуни очиб берилган. Амалдаги профилактика турлари билан мазкур иш усулларининг ўзаро нисбати таҳлил қилиниб, хавфни

баҳолаш, идоралараро йўналтириш, якка тартибдаги режа ва натижадорлик мониторингини бирлаштирувчи “ЗК–7М” модели таклиф этилган. Шахсий ҳаёт дахлсизлиги, маълумотларни минималлаштириш ва стигматизацияга йўл қўймаслик кафолатлари асосланган.

Калит сўзлар. маҳалла, хонадонбай, оилабай, фуқаробай, жиноятчилик профилактикаси, ижтимоий профилактика, хавфни баҳолаш, маҳалла еттилиги, шахсга доир маълумотлар.

Кириш. Жиноятчиликни маҳалла даражасида профилактика қилишнинг асосий устунлиги хавфни жиноят содир этилганидан кейин эмас, балки уни юзага келтирувчи ижтимоий, оилавий-маиший ва шахсий омиллар шаклланаётган босқичда кўриш имкониятидадир. Шу маънода “хонадонбай”, “оилабай” ва “фуқаробай” ишлаш бир-бирини такрорловчи шиорлар эмас, балки профилактика объектини уч хил масштабда аниқлайдиган ўзаро боғлиқ усуллардир: хонадон кесимида яшаш муҳити ва инфратузилмавий хавфлар; оила кесимида муносабатлар, тарбия, моддий ва психологик омиллар; фуқаро кесимида эса шахсий эҳтиёж, виктимлик ёки ғайриижтимоий хулқ-атвор хавфи ўрганилади.

Ўзбекистон Республикасининг “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги Қонуни профилактикани ҳуқуқий, ижтимоий, ташкилий ва бошқа чора-тадбирлар тизими сифатида белгилаб, унинг умумий, махсус, якка тартибдаги ва виктимологик турларини ажратади. Қонуннинг 28-моддаси якка тартибдаги профилактикада шахснинг ижтимоий муҳити, ижтимоий-маиший шароити ва турмуш тарзини ҳисобга олишни талаб қилади; 46-модда эса профилактика жараёнида ҳуқуқлар, шахсий ҳаёт ва уй-жой дахлсизлиги кафолатларини мустаҳкамлайди. Демак, хонадонбай ўрганишнинг ҳуқуқий чегараси “ҳамма ҳақида ҳамма нарсани йиғиш” эмас, балки қонуний мақсад учун зарур ва ишончли маълумотни олишдир [1].

Президентнинг 2023 йил 21 декабрдаги ПФ–209-сон Фармони маҳаллани аҳоли муаммоларини ҳал этишда биринчи бўғин

сифатида белгилади, ПҚ–402-сон қарор эса маҳалла раиси, ҳоким ёрдамчиси, ёшлар етакчиси, хотин-қизлар фаоли, профилактика инспектори, ижтимоий ходим ва солиқ инспекторидан иборат “маҳалла еттилиги”нинг мувофиқлашган ишини ташкил этишга қаратилди. 2025 йил 3 январдаги ПҚ–1-сон қарорда эса маҳаллаларда хавфсиз муҳит яратиш ва ҳуқуқбузарликларни барвақт олдини олиш вазифалари аниқлаштирилди. Ушбу ҳужжатлар уч кесимдаги ўрганишни ижтимоий муаммони ваколатли субъектга манзилли йўналтириш воситаси сифатида талқин қилишга асос беради [2], [3], [4].

Тадқиқот методологияси. Тадқиқотда формал-юридик, тизимли-тузилмавий, қиёсий-ҳуқуқий ва моделлаштириш усулларидан фойдаланилди. Илмий адабиётлардаги “муаммога йўналтирилган полиция фаолияти” ва “жиноят ўчоқлари” ёндашувлари маҳалла институтининг ваколатларига тўғридан-тўғри кўчирилмасдан, функционал жиҳатдан қиёсланди. Голдстайн полиция ишини такрорий ҳодисаларга эмас, уларни келтириб чиқараётган муаммога қаратишни таклиф қилган; Шерман, Гартин ва Бюргер тадқиқоти эса жиноятлар маконда тенг тақсимланмаслигини эмпирик асослаган. Бу хулосалар хонадон, оила ва фуқаро кесимида хавф омилларини аниқлашнинг назарий аҳамиятини кучайтиради [5], [6].

Уч кесимли профилактиканинг мазмуни. Хонадонбай ўрганиш - муайян турар жойнинг криминоген ва виктимоген шароитларини баҳолашдир. Бунда эшик-қулф ва ёритиш ҳолати, қаровсиз объектлар, низоли қўшничилик, узоқ муддат назоратсиз қоладиган уй, ёлғиз кекса ёки ногиронлиги бўлган шахснинг хавфсизлиги каби ҳолатлар қайд этилади. Мазкур босқичнинг натижаси фуқарони “хавфли” деб белгилаш эмас, балки бартараф қилиниши мумкин бўлган муҳит омилини аниқлаш бўлиши шарт.

Оилабай ўрганиш оила ички муносабатлари ва ижтимоий ресурсларни баҳолайди. Доимий низо, зўравонлик хавфи, боланинг назоратсизлиги, ишсизлик, қарамлик, қарздорлик, руҳий саломатлик ёки ижтимоий хизматга эҳтиёж бир-бири билан боғлиқ

бўлиши мумкин. Шу сабабли профилактика инспекторининг ҳуқуқий чораси хоким ёрдамчисининг бандлик чораси, хотин-қизлар фаолининг ҳимоя ва маслаҳат хизмати, ёшлар етакчисининг таълим-бандлик режаси ҳамда ижтимоий ходимнинг кейс-менежменти билан мувофиқлаштирилиши лозим. “Обод ва хавфсиз маҳалла” тамойили асосида ижтимоий профилактика тадбирларини амалга ошириш тартибини белгилаган Вазирлар Маҳкамасининг 2025 йил 1 декабрдаги 754-сон қарори шундай идоралараро ҳамкорлик учун ташкилий асос яратади [7].

Фуқаробай ўрганиш - муайян шахсга нисбатан ҳуқуқбузарлик содир этиш ёки ундан жабрланиш хавфини, шунингдек ёрдам эҳтиёжини индивидуал баҳолашдир. У автоматик равишда профилактик ҳисобга қўйиш дегани эмас. Қонунга кўра, якка тартибдаги профилактика учун ғайриижтимоий хулқ-атвор, ҳуқуқбузарликка мойиллик ёки содир этилган ҳуқуқбузарлик ҳақида ишончли маълумот бўлиши керак; профилактик ҳисоб эса фақат қонунда кўрсатилган асослар бўйича юритилади. 2026 йилда Қонунга “профилактик ҳисоб ахборот тизими” тушунчасининг киритилиши рақамлаштиришда ҳуқуқий асос, мақсад ва ваколатни аниқ ажратиш заруратини янада оширди [8].

Уч кесим ўзаро боғлиқ, аммо маълумотлар аралаштирилмаслиги керак. Масалан, ёритилмаган кўча - хонадон ёки ҳудуд даражасидаги инфратузилмавий муаммо; оилавий низо - оила даражасидаги ижтимоий хавф; илгари ҳуқуқбузарлик содир этган шахснинг реабилитация эҳтиёжи - фуқаро даражасидаги индивидуал вазифадир. Барча ҳолатни бир хил “назорат” чораси билан ҳал қилиш ортиқча аралашув ва ресурсларни нотўғри тақсимлашга олиб келади.

Амалдаги механизмдаги муаммолар. Биринчидан, тушунчаларнинг ягона ҳуқуқий ва услубий таърифи етарли эмас. Амалиётда “хонадонбай” баъзан оддий ташрифлар сони, “оилабай” рўйхат шакллантириш, “фуқаробай” эса суҳбат ўтказиш билан чекланиши мумкин. Натижада профилактиканинг предмети -

аниқланган ва бартараф этилган хавф омили - иккинчи ўринга тушиб қолади.

Иккинчидан, маълумотни такрорий йиғиш хавфи мавжуд. “Еттилик” аъзолари ҳар бири алоҳида рўйхат юритса, бир оила бир неча марта сўровдан ўтади, маълумотлар зиддиятли бўлади ва махфийлик хавфи ортади. “Шахсга доир маълумотлар тўғрисида”ги Қонун маълумотларга ишлов беришнинг мақсади ва қонуний асосини, уларни ҳимоя қилишни талаб қилади. Шунинг учун профилактика платформасида “кўриш ҳуқуқи” лавозим ва вазифага қараб чекланиши, сезгир маълумотлар эса умумий баённомага чиқарилмаслиги лозим [9].

Учинчидан, хавфни баҳолашда фақат салбий белгилардан фойдаланиш стигматизацияга сабаб бўлади. Ишсизлик, кам таъминланганлик, ажрашганлик ёки илгари судланганликнинг ўзи шахсни жиноят содир этишга мойил деб хулоса қилиш учун етарли эмас. Баҳолаш динамик омиллар, ҳимоя ресурслари ва ишончли маълумотлар билан бирга ўтказилиши, қарор инсон иштирокида қабул қилиниши шарт.

Тўртинчидан, натижадорлик “ташрифлар, суҳбатлар ва йиғилишлар сони” билан ўлчанса, тизим ҳужжатбозликка мойиллашади. Асосий кўрсаткич аниқланган муаммонинг ҳал этилганлиги, такрорий чақирув ва ҳуқуқбузарликнинг камайиши, жабрланувчи хавфсизлиги, ўқиш ёки ишга жойлашишнинг барқарорлиги каби натижалар бўлиши керак.

“ЗК-7М” Илмий-Амалий Модели. “ЗК-7М” модели таклиф этилади. “ЗК” - хонадон, оила ва фуқаро кесимлари; “7М” эса профилактик циклнинг етти модули: 1) сигналнн қабул қилиш; 2) қонуний асос ва ваколатни текшириш; 3) қисқа скрининг; 4) чуқур баҳолаш; 5) хизматга йўналтириш ва якка режа; 6) ижрони мониторинг қилиш; 7) натижани баҳолаш ва кейсни ёпиш.

Биринчи модулда ахборот манбаи - мурожаат, расмий маълумот, кузатув ёки идоралараро хабар - қайд этилади. Иккинчи модулда маълумотни йиғиш ва ташриф учун ҳуқуқий асос, розилик

талаб этиладиган ҳолатлар ҳамда масъул субъект белгиланади. Учинчи модул 10–12 та нейтрал индикатордан иборат қисқа скрининг бўлиб, ҳар бир индикатор “мавжуд/мавжуд эмас/аниқланмади” шаклида қайд этилади. “Аниқланмади” жавоби салбий балл сифатида ҳисобланмаслиги муҳим.

Тўртинчи модул фақат скринингда асосланган хавф аниқланганда ишга тушади. Бунда хавфнинг тури (зўравонлик, мулкий жиноят, вояга етмаганлар назоратсизлиги, виктимлик, рецидив), тезкорлиги ва ҳимоя омиллари баҳоланади. Бешинчи модулда “муаммо - чора - масъул - муддат - кутилган натижа” форматида ягона режа тузилади. Олтинчи модулда тадбир ўтказилгани эмас, хизмат амалда кўрсатилгани текширилади. Еттинчи модулда хавф бартараф этилган, камайган, ўзгармаган ёки кучайган деб баҳоланиб, кейинги қарор қабул қилинади.

Моделнинг институционал қоидаси - “бир оила - бир мувофиқлаштирувчи - бир режа”. Мувофиқлаштирувчи муаммонинг етакчи турига қараб белгиланади: хавфсизлик ва ҳуқуқий таъсирда профилактика инспектори; комплекс ижтимоий эҳтиёжда ижтимоий ходим; бандликда ҳоким ёрдамчиси; ёшлар масаласида ёшлар етакчиси. Маҳалла раиси вазифалар тўқнашувини бартараф этади, лекин барча сезгир маълумотдан автоматик фойдаланувчи бўлмаслиги керак.

Хорижий илмий тадқиқотлар муаммога йўналтирилган полиция фаолияти ва “қайноқ нуқталар”да ресурсларни мақсадли жойлаштириш муайян шароитларда жиноятни камайтиришини кўрсатади; бироқ таъсир усули ва маҳаллий контекст натижани белгилайди. Шу боис моделни аввало Қорақалпоғистон Республикасининг шаҳар, қишлоқ ва чекка ҳудуд хусусиятлари фарқ қилувчи маҳаллаларида пилот тарзда синаш, назорат гуруҳи ва олдинги давр билан таққослаш мақсадга мувофиқ [10].

Илмий таклиф ва тавсиялар

1. “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги Қонуннинг 3-моддасини “ижтимоий профилактика” тушунчаси билан

тўлдириш таклиф этилади: “ижтимоий профилактика - ҳуқуқбузарлик содир этиш ёки ундан жабрланиш хавфини кучайтирувчи ижтимоий, оилавий-маиший ва инфратузилмавий омилларни ваколатли органлар ҳамда фуқаролик жамияти институтларининг манзилли ёрдами орқали бартараф этишга қаратилган чора-тадбирлар тизими”. Бу таъриф профилактик ҳисоб билан ижтимоий ёрдамни аралаштиришнинг олдини олади.

2. Вазирлар Маҳкамасининг 754-сон қарори билан тасдиқланган Низомга “хонадонбай, оилабай ва фуқаробай ўрганиш стандарти” илова қилиниши лозим. Стандартда мақсад, маълумот манбалари, минимал индикаторлар, чуқур баҳолаш асослари, кейсни ёпиш мезонлари ва шикоят қилиш тартиби белгиланиши керак.

3. “Бир оила - бир режа” электрон картаси жорий қилиниб, унда умумий идентификатор, аниқланган эҳтиёж, масъул ва ижро ҳолати сақлансин. Ташхис, зўравонлик, судланганлик ва бошқа сезгир маълумотлар алоҳида модулда, ролга асосланган рухсат билан кўрилсин; ҳисоботларда шахсни аниқлаш имконини бермайдиган агрегат маълумотлар ишлатилсин.

4. Хавфни баҳолаш шкаласи норматив ҳужжат билан тасдиқланишидан олдин криминолог, психолог, ижтимоий иш ва маълумотларни ҳимоя қилиш мутахассислари иштирокида валидизация қилиниши керак. Алгоритм автоматик “хавфли шахс” қарорини чиқармаслиги, фақат мутахассисга тавсия бериши лозим.

5. Самарадорликнинг асосий индикаторлари сифатида такрорий ҳуқуқбузарлик ва чақирувлар, бартараф этилган хавф омиллари улуши, хизматга йўналтиришнинг бажарилиши, жабрланувчининг такрорий виктимизацияси ва кейс очилганидан кейинги 3 ҳамда 6 ойлик барқарор натижа белгилансин. Ташрифлар сони ёрдамчи индикатор бўлиб қолиши керак.

6. Қорақалпоғистон Республикасида пилот тажриба Нукус шаҳри, қишлоқ ва олис ҳудуддан танланган таққосланувчи маҳаллаларда ўтказилиб, 12 ойлик “бошланғич баҳолаш - аралашув - якуний баҳолаш” дизайни қўлланилсин. Илмий баҳолашда маъмурий статистика билан бирга аҳолининг хавфсизлик ҳисси, хизматдан

қониқиш ва стигматизация ҳолатлари бўйича аноним сўровлар ўтказилсин.

Хулоса. Хонадонбай, оилабай ва фуқаробай ўрганиш жиноятчилик профилактикасини манзилли ташкил этиш учун зарур бўлган уч даражали диагностикадир. Унинг самараси ташрифлар кўплигига эмас, қонуний асосда аниқланган хавф омилини тегишли хизматга йўналтириш ва бартараф этишга боғлиқ. Таклиф этилган “ЗК–7М” модели диагностика, қарор, ижро ва мониторингни ягона циклга бирлаштиради. Бироқ мазкур механизм фақат маълумотларни минималлаштириш, вазифалар бўйича кириш ҳуқуқи, инсон иштирокида қарор қабул қилиш, шикоят қилиш имконияти ва натижани илмий баҳолаш кафолатлари билан бирга жорий этилгандагина ҳуқуқий ва ижтимоий жиҳатдан самарали бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. *Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 14 майдаги ЎРҚ–371-сон “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги Қонуни, 3, 6, 28 ва 46-моддалар. URL: https://lex.uz/docs/2387357.*
2. *Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025 йил 3 январдаги ПҚ–1-сон қарори. URL: https://lex.uz/docs/7330260.*
3. *Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 21 декабрдаги ПҚ–402-сон қарори. URL: https://lex.uz/docs/6705734.*
4. *Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 21 декабрдаги ПФ–209-сон Фармони. URL: https://lex.uz/docs/6705763.*
5. *Sherman L.W., Gartin P.R., Buerger M.E. Hot Spots of Predatory Crime // Criminology. 1989. Vol. 27, No. 1. P. 27–56.*
6. *Goldstein H. Improving Policing: A Problem-Oriented Approach // Crime & Delinquency. 1979. Vol. 25, No. 2. P. 236–258.*
7. *Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2025 йил 1 декабрдаги 754-сон қарорига 2-илова. URL: https://lex.uz/docs/7872510.*
8. *Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2025 йил 1 декабрдаги 754-сон қарорига 2-илова. URL: https://lex.uz/docs/7872510.*
9. *Ўзбекистон Республикасининг 2026 йил 15 январдаги ЎРҚ–1114-сон Қонуни билан “профилактик ҳисоб ахборот тизими” тушунчаси киритилган. Қаранг: https://lex.uz/docs/2387357.*

10. Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 2 июлдаги ЎРҚ–547-сон “Шахсга доир маълумотлар тўғрисида”ги Қонуни. URL: https://lex.uz/docs/4396419.

11. Braga A.A., Papachristos A.V., Hureau D.M. The Effects of Hot Spots Policing on Crime: An Updated Systematic Review and Meta-Analysis // Justice Quarterly. 2014. Vol. 31, No. 4. P. 633–663.

12. Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 14 майдаги ЎРҚ–371-сон “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги Қонуни // Қонунчилик маълумотлари миллий базаси. URL: https://lex.uz/docs/2387357 (мурожаат санаси: 28.08.2026).

13. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 21 декабрдаги ПФ–209-сон “Маҳалла институтининг жамиятдаги ролини тубдан ошириш...” Фармони. URL: https://lex.uz/docs/6705763 (мурожаат санаси: 28.08.2026).

14. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 21 декабрдаги ПҚ–402-сон қарори. URL: https://lex.uz/docs/6705734 (мурожаат санаси: 28.08.2026).

15. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025 йил 3 январдаги ПҚ–1-сон қарори. URL: https://lex.uz/docs/7330260 (мурожаат санаси: 28.08.2026).

16. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2025 йил 1 декабрдаги 754-сон қарори, 2-илова. URL: https://lex.uz/docs/7872510 (мурожаат санаси: 28.08.2026).

17. Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 2 июлдаги ЎРҚ–547-сон “Шахсга доир маълумотлар тўғрисида”ги Қонуни. URL: https://lex.uz/docs/4396419 (мурожаат санаси: 28.08.2026).

18. Ўзбекистон Республикасининг 2026 йил 15 январдаги ЎРҚ–1114-сон Қонуни // Қонунчилик маълумотлари миллий базаси.

19. Goldstein H. Improving Policing: A Problem-Oriented Approach // Crime & Delinquency. 1979. Vol. 25, No. 2. P. 236–258. DOI: 10.1177/001112877902500207.

20. Sherman L.W., Gartin P.R., Buerger M.E. Hot Spots of Predatory Crime: Routine Activities and the Criminology of Place // Criminology. 1989. Vol. 27, No. 1. P. 27–56. DOI: 10.1111/j.1745-9125.1989.tb00862.x.

21. Braga A.A., Papachristos A.V., Hureau D.M. The Effects of Hot Spots Policing on Crime: An Updated Systematic Review and Meta-Analysis // Justice Quarterly. 2014. Vol. 31, No. 4. P. 633–663. DOI: 10.1080/07418825.2012.673632.

Кутлимуратов Махмуджон Шарипбаевич,
Ўзбекистон Республикаси Криминология тадқиқот институти мустақил изланувчиси

ЖИНОЯТЛАРНИ БАРВАҚТ АНИҚЛАШ ВА ОЛДИНИ ОЛИШДА “МАҲАЛЛА ЕТТИЛИГИ”НИНГ ҲАМКОРЛИК МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Аннотация. Мазкур мақолада маҳалла даражасида жиноятларни барвақт олдини олишда “маҳалла еттилиги” аъзолари ўртасида маълумот алмашинувининг криминологик ва ташкилий-ҳуқуқий аҳамияти тадқиқ этилган. Тадқиқотда маҳаллада шаклланадиган ижтимоий, иқтисодий, маиший ва криминоген маълумотларнинг тарқоқ ҳолда сақланиши профилактик таъсир чораларининг ўз вақтида ва манзилли амалга оширилишига таъсир кўрсатиши асосланган.

Калит сўзлар. Маҳалла, жиноятчилик профилактикаси, эрта профилактика, маълумот алмашинуви, криминоген хавф, профилактика инспектори, ижтимоий профилактика, криминологик таҳлил, профилактик қарор, электрон профилактик харита.

Кириш. Бугунги кунда жиноятчиликка қарши курашишда жазоловчи ёндашувдан жиноятларнинг сабаб ва шароитларини барвақт аниқлаш ҳамда уларни бартараф этишга қаратилган профилактик ёндашувга босқичма-босқич ўтиш муҳим аҳамият касб этмоқда. Жиноятчилик профилактикасининг замонавий концепцияларида жиноят содир этилганидан кейин унга ҳуқуқий баҳо бериш билан бир қаторда, жиноят содир бўлишига олиб келувчи ижтимоий, иқтисодий, маиший ва муҳитга оид омилларни олдиндан аниқлаш устувор вазифа сифатида қаралади.

Ўзбекистон Республикасининг “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги Қонунида ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ҳуқуқ-тартиботни сақлаш ва мустаҳкамлаш, ҳуқуқбузарликларни аниқлаш ва уларга барҳам бериш, шунингдек ҳуқуқбузарликларнинг содир этилиши сабаблари ва уларга имкон бераётган шарт-шароитларни аниқлаш ҳамда бартараф этишга қаратилган ҳуқуқий, ижтимоий, ташкилий ва бошқа чора-тадбирлар тизими сифатида белгиланган.[1]

Шундан келиб чиқиб, профилактиканинг самарадорлиги нафақат амалга оширилаётган чора-тадбирларнинг мазмунига, балки ушбу чора-тадбирларни қабул қилиш учун зарур бўлган маълумотларнинг ўз вақтида олиниши, таҳлил қилиниши ва тегишли субъектга етказилишига ҳам боғлиқ.

БМТнинг Наркотиклар ва жиноятчилик бўйича бошқармаси материалларида ҳам замонавий жиноятчилик профилактикаси комплекс ва кўп секторли ёндашувга асосланиши, хавфсизлик учун масъулият давлат органлари билан бир қаторда жамиятнинг бошқа субъектлари ўртасида тақсимланиши, профилактик сиёсат ва дастурлар ишончли маълумотлар ҳамда пухта баҳолашга асосланиши лозимлиги таъкидланган.[2]

Ўзбекистонда маҳалла институтининг жамиятдаги ролини ошириш ва аҳоли муаммоларини қуйи бўғинда ҳал этиш мақсадида “маҳалла еттилиги” институти шакллантирилди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 21 декабрдаги ПФ–209-сон Фармони асосида маҳаллаларда маҳалла раиси, ҳоким ёрдамчиси, ёшлар етакчиси, хотин-қизлар фаоли, профилактика инспектори, ижтимоий ходим ва солиқ инспекторидан иборат «маҳалла еттилиги» фаолияти йўлга қўйилган.[3]

Мазкур субъектларнинг ҳар бири маҳалладаги турли ижтимоий жараёнлар ҳақида ўзига хос маълумотга эга. Бироқ ушбу маълумотлар ўзаро алмашилмаса ва умумлаштирилмаса, маҳалладаги криминоген хавфнинг яхлит манзарасини шакллантириш қийинлашади.

Шу нуқтаи назардан, “маҳалла еттилиги” доирасида маълумот алмашинувини такомиллаштириш жиноятларни барвақт олдини олишнинг муҳим ташкилий-криминологик шарти ҳисобланади.

1. Жиноятлар профилактикасида маълумот алмашинувининг назарий асослари. Криминология нуқтаи назаридан жиноятчилик муайян шахснинг индивидуал хусусиятлари билан бир қаторда, унинг яшаш муҳити, оилавий муносабатлари, ижтимоий мавқеи, иқтисодий ҳолати, иш билан таъминланганлиги, атрофидаги ижтимоий муҳит ва бошқа омиллар билан ҳам боғлиқ ҳолда шаклланади.

Шунинг учун профилактика фақат ҳуқуқбузарлик содир этган шахс билан ишлашдан иборат бўлмаслиги лозим. У жиноят содир этилиши эҳтимолини ошираётган муҳит ва шарт-шароитларни ҳам қамраб олиши керак.

БМТнинг жиноятчилик профилактикаси бўйича таълимий материалларида жамоавий профилактиканинг самарадорлиги турли хизматлар ва институтлар ўртасида маълумот алмашиш, мувофиқлаштирилган режалар ишлаб чиқиш, мунтазам мулоқот ва профилактик аралашув натижаларини биргаликда баҳолаш билан боғлиқлиги қайд этилган.[4]

Демак, маълумот алмашинуви профилактика жараёнининг ёрдамчи элементи эмас, балки унинг мустақил ташкилий компоненти сифатида қаралиши лозим.

Маҳалла шароитида профилактик маълумотларни шартли равишда қуйидаги беш гуруҳга ажратиш мумкин:

1. **ижтимоий маълумотлар** - ишсизлик, кам таъминланганлик, ижтимоий ҳимояга эҳтиёж, ижтимоий мослашув муаммолари;
2. **оилавий-маиший маълумотлар** - оилавий низолар, ажрашиш хавфи, зўравонлик хавфи, оиладаги кескин муносабатлар;
3. **ёшлар билан боғлиқ маълумотлар** - ишсизлик, таълимдан ажралиб қолиш, назоратсиз вақт, салбий муҳитга тушиш эҳтимоли;
4. **криминоген маълумотлар** - ҳуқуқбузарликлар, жиноятлар, профилактик ҳисоб, ҳуқуқбузарликка мойил шахслар;

5. **ҳудудий-ситуацион маълумотлар** - ёритишнинг етарли эмаслиги, ташландиқ объектлар, видеокузатувсиз ҳудудлар, жиноят содир бўлиши эҳтимоли юқори бўлган жойлар.

Ушбу маълумотлар алоҳида-алоҳида ҳолда ҳам аҳамиятли. Бироқ уларни ўзаро боғлаш орқали профилактик таҳлилнинг сифати сезиларли ошади.

Масалан, бир фуқаронинг ишсизлиги ҳақида ҳоким ёрдамчиси, оилавий муаммолари ҳақида хотин-қизлар фаоли, ижтимоий ҳолати ҳақида ижтимоий ходим, ҳуқуқбузарликка мойиллиги ҳақида профилактика инспектори маълумотга эга бўлиши мумкин. Агар ушбу маълумотлар интеграция қилинмаса, мазкур шахсдаги криминоген хавфнинг умумий даражасини аниқлаш имконияти чекланади.

Шу сабабли “маҳалла еттилиги” фаолиятида **“бир шахс - бир муаммо - бир нечта маълумот манбаи - ягона профилактик қарор”** тамойилини жорий этиш мақсадга мувофиқ.

2. “Маҳалла еттилиги” аъзолари маълумотларининг профилактик аҳамияти. “Маҳалла еттилиги”нинг ўзига хослиги унинг таркибида турли соҳаларга масъул субъектларнинг бир маҳалла доирасида бирлаштирилганида намоён бўлади.

Маҳалла раиси аҳолининг умумий ижтимоий ҳолати ва мавжуд муаммолар ҳақида маълумотга эга.

Ҳоким ёрдамчиси аҳоли бандлиги, ишсизлик, тадбиркорлик ва даромад манбалари билан боғлиқ маълумотларни шакллантиради.

Ёшлар етакчиси ёшларнинг ижтимоий фаоллиги, уларнинг бўш вақти, таълим ва бандлик билан боғлиқ муаммолари ҳақида маълумотга эга.

Хотин-қизлар фаоли оилавий муносабатлар, хотин-қизларнинг ижтимоий ҳолати ва оилавий низоларга оид маълумотларни аниқлаши мумкин.

Ижтимоий ходим ижтимоий ҳимояга муҳтож шахслар, ёлғиз кексалар ва бошқа эҳтиёжманд аҳоли қатламлари билан боғлиқ маълумотларни шакллантиради.

Солиқ инспектори иқтисодий фаоллик, тадбиркорлик субъектлари ва ўзини ўзи банд қилган фуқароларга оид маълумотларга эга.

Профилактика инспектори эса ҳуқуқбузарликлар, жиноятлар, профилактик ҳисобда турган шахслар ва маҳалладаги криминоген вазият тўғрисида махсус маълумот манбаси ҳисобланади.

Амалда “маҳалла еттилиги”нинг ушбу маълумотларини бирлаштириш орқали маҳалланинг **ижтимоий-криминологик профили**ни шакллантириш мумкин.

Бу ёндашув хорижий криминологик адабиётлардаги community crime prevention концепциясига ҳамоҳанг бўлиб, унда маҳаллий ижтимоий институтлар ва хизматлар ўртасидаги ҳамкорлик, маълумот алмашиш ва биргаликда профилактик режалаштириш муҳим омил сифатида қаралади.

3. Маълумот алмашинувининг жиноятларни барвақт олдини олишдаги аҳамияти. Жиноятларни барвақт олдини олишда маълумотнинг қиймати унинг мавжудлиги билангина эмас, балки **қачон олингани ва қачон амалий қарорга айлантирилгани** билан белгиланади.

Маҳалладаги айрим хавф омиллари қисқа вақт ичида ҳуқуқбузарлик ёки жиноятга айланиши мумкин. Буларга:

- оилавий низонинг кучайиши;
- ишсиз ёшнинг салбий муҳит таъсирига тушиши;
- алкоголдан суиистеъмол қилувчи шахснинг агрессив хулқ-атвори;
- маҳаллада янги криминоген ўчоқнинг пайдо бўлиши;
- тунги вақтда одамлар гавжум бўладиган жойларда назоратнинг етарли эмаслиги;
- ёритиш тизимининг мавжуд эмаслиги;
- ташландиқ ёки назоратсиз объектларнинг пайдо бўлиши;
- ҳуқуқбузарликка мойил шахснинг назоратсиз қолиши каби ҳолатларни киритиш мумкин.

Бундай хавф омиллари аниқланганида маълумот тегишли субъектга тезкор етказилса, жиноят содир бўлишидан олдин профилактик аралашувни амалга ошириш имкони пайдо бўлади.

Шу сабабли маълумот алмашинуви қуйидаги алгоритм асосида ташкил этилиши мақсадга мувофиқ:

аниқлаш - текшириш - таҳлил қилиш - хавфни баҳолаш - маълумот алмашиш - қарор - амалга ошириш - натижани баҳолаш.

Мазкур алгоритмнинг муҳим жиҳати шундаки, маълумот йиғиш жараёни якуний мақсад эмас. Унинг якуний натижаси аниқ профилактик қарор билан ифодаланиши лозим.

4.Маҳалладаги маълумотларнинг тарқоқлиги профилактиканинг самарадорлигига таъсир этувчи омил сифатида. Маҳалладаги профилактик ишларнинг самарадорлигига салбий таъсир кўрсатиши мумкин бўлган омиллардан бири маълумотларнинг турли субъектларда тарқоқ ҳолда сақланишидир.

Масалан:

Маълумот тури	**Асосий маълумот манбаси**	**Профилактик аҳамияти**
Ишсизлик	Ҳоким ёрдамчиси	Иқтисодий хавфни камайтириш
Оилавий низо	Хотин-қизлар фаоли	Маиший низонинг оғирлашувини олдини олиш
Ижтимоий эҳтиёж	Ижтимоий ходим	Ижтимоий профилактика
Ёшлар муаммоси	Ёшлар етакчиси	Ёшлар ҳуқуқбузарлигининг олдини олиш
Криминоген хавф	Профилактика инспектори	Индивидуал профилактика
Иқтисодий фаоллик	Солиқ инспектори	Иқтисодий муаммоларни бартараф этиш
Умумий маҳалла муаммолари	Маҳалла раиси	Комплекс профилактик қарор

Агар ушбу маълумотлар ўзаро боғланмаса, ҳар бир субъект ўз йўналиши доирасида фаолият олиб боради. Натижада бир шахс ёки оилага таъсир кўрсатаётган бир нечта хавф омиллари бир вақтнинг ўзида баҳоланмаслиги мумкин.

Шунинг учун маҳалла даражасида “ягона профилактик маълумот профили”ни шакллантириш илмий ва амалий жиҳатдан мақсадга мувофиқ.

Бунда ҳар бир фуқаро ҳақида ортиқча ёки қонун билан ҳимоя қилинадиган маълумотларни йиғиш эмас, балки профилактика учун зарур бўлган минимал маълумотларни белгиланган ҳуқуқий асослар доирасида умумлаштириш лозим.

5. Маълумот алмашинувида шахсга доир маълумотларни ҳимоя қилиш. “Маҳалла еттилиги” аъзолари ўртасида маълумот алмашинувини кенгайтириш шахсга доир маълумотларни ҳимоя қилиш масаласини ҳам долзарблаштиради.

Ўзбекистон Республикасининг “Шахсга доир маълумотлар тўғрисида”ги Қонуни шахсга доир маълумотлар билан ишлашда уларнинг махфийлиги ва қонунчилик талабларига риоя этилишини назарда тутади. [5]

Шу сабабли маҳалла даражасида маълумот алмашинувини ташкил этишда **“ҳамма маълумот ҳаммага”** тамойили эмас, балки **“зарур маълумот - ваколатли субъектга - белгиланган мақсад учун”** тамойили амал қилиши лозим.

Бунда қуйидаги талаблар муҳим:

1. маълумотнинг қонуний асосда олиниши;
2. маълумотнинг мақсадга мувофиқлиги;
3. фақат зарур маълумотни етказиш;
4. маълумотнинг ҳаққонийлигини текшириш;
5. маълумотдан фойдаланиш ҳуқуқига эга шахсларни аниқ белгилаш;
6. маълумотдан фойдаланиш ҳолатларини электрон қайд этиш;
7. махфий маълумотларнинг учинчи шахсларга тарқалишининг олдини олиш.

Бу талаблар профилактика самарадорлиги билан бир қаторда фуқароларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини таъминлаш учун ҳам муҳимдир.

6. “Маълумотдан қарорга” тамойили - профилактикани ташкил этишнинг янги модели. Тадқиқот натижасида “маҳалла еттилиги” фаолиятида маълумот алмашинувининг ўзи эмас, балки маълумотнинг профилактик қарорга айланишини таъминлаш муҳим эканлиги асосланади.

Шу муносабат билан **“Маълумотдан қарорга”** модели таклиф этилади.

Унинг босқичлари қуйидагича:

1-босқич - маълумотни аниқлаш

Маҳаллада криминоген ёки ижтимоий хавф омили аниқланади.

2-босқич - маълумотни текшириш

Маълумотнинг ҳаққонийлиги ва долзарблиги баҳоланади.

3-босқич - хавф даражасини баҳолаш

Хавф паст, ўрта ёки юқори даражага ажратилади.

4-босқич - масъул субъектни белгилаш

Аниқланган муаммони ҳал қилиш ваколатига эга «маҳалла еттилиги» аъзоси белгиланади.

5-босқич - профилактик чора

Муаммонинг хусусиятига қараб ижтимоий, иқтисодий, ташкилий, ҳуқуқий ёки индивидуал профилактик чора амалга оширилади.

6-босқич - натижани баҳолаш

Амалга оширилган чоранинг натижаси баҳоланади.

7-босқич - қайта профилактик таъсир

Агар хавф сақланиб қолса, қўшимча профилактик чора белгиланади.

Шундай қилиб, профилактика инспекторининг фаолияти фақат ҳуқуқбузарлик содир этган шахслар билан ишлашга эмас, балки “маҳалла еттилиги”дан келиб тушаётган маълумотларни криминологик таҳлил қилиш ва уларни профилактик қарорларга айлантиришга ҳам йўналтирилиши мумкин.

7. “Маҳалла еттилиги”да маълумот алмашинувини такомиллаштириш бўйича илмий-амалий таклифлар.

Ўтказилган таҳлил асосида қуйидаги таклифларни илгари суриш мумкин.

Биринчи таклиф. “Маҳалла профилактик маълумотлари”нинг ягона таснифини ишлаб чиқиш.

Унда ижтимоий, оилавий, иқтисодий, ёшлар, криминоген ва ҳудудий хавф омиллари ягона классификатор асосида шакллантирилиши лозим.

Иккинчи таклиф. Ҳар бир маҳалла учун электрон профилактик харита жорий этиш.

Унда жиноятлар, ҳуқуқбузарликлар, криминоген ўчоқлар, ижтимоий муаммолар ва хавфли ҳудудлар ҳақидаги маълумотлар географик асосда акс эттирилиши мумкин.

Учинчи таклиф. “Эрта огоҳлантириш” механизмини жорий этиш.

Бир шахс ёки оилада бир вақтнинг ўзида бир нечта хавф омиллари аниқланганда, масъул субъектларга автоматик равишда профилактик сигнал юборилиши мумкин.

Тўртинчи таклиф. “Бир муаммо - ягона профилактик режа” механизмидан фойдаланиш. Масалан, оилада ишсизлик + оилавий низо + алкоголдан суиистеъмол қилиш + ҳуқуқбузарликка мойиллик мавжуд бўлса, ҳар бир субъект алоҳида чора кўриши ўрнига ягона комплекс профилактик режа ишлаб чиқиши мақсадга мувофиқ.

Бешинчи таклиф. “Маълумотдан қарорга” KPI тизимини жорий этиш.

Бунда ходимнинг фақат қанча маълумот киритгани эмас, балки аниқланган хавф бўйича қандай профилактик чора кўрилгани ва натижа қандай бўлгани баҳоланиши керак.

Олтинчи таклиф. Маълумот алмашинувининг аниқ муддатларини белгилаш.

Юқори хавфли ҳолатлар - зудлик билан, ўрта хавфли ҳолатлар - қисқа муддатда, паст хавфли ҳолатлар эса режали тартибда кўриб чиқилиши мумкин.

Хулоса. Олиб борилган таҳлил шуни кўрсатадики, маҳаллада жиноятларни барвақт олдини олиш самарадорлиги кўп жиҳатдан профилактика субъектларида мавжуд маълумотларнинг қандай шакллантирилиши, ўзаро алмашилиши ва амалий қарорга айлантирилишига боғлиқ.

“Маҳалла еттилиги”нинг муҳим устунлиги шундаки, унинг ҳар бир аъзоси маҳалладаги ижтимоий ҳаётнинг турли йўналишлари бўйича маълумотга эга. Мазкур маълумотлар ўзаро интеграция қилинган тақдирдагина маҳалладаги криминоген вазиятнинг комплекс манзарасини шакллантириш имкони пайдо бўлади.

Шу нуқтаи назардан, жиноятчилик профилактикасида:

“маълумот йиғиш - маълумот алмашиш - таҳлил қилиш - хавфни баҳолаш - профилактик қарор - натижани баҳолаш”

занжирини ягона тизим сифатида ташкил этиш мақсадга мувофиқ.

Тадқиқот натижасида таклиф этилаётган **“Маълумотдан қарорга” модели** маҳаллада аниқланган ҳар бир ижтимоий ёки криминоген муаммонинг масъул субъекти, профилактик чораси, амалга ошириш муддати ва натижасини белгилаш имконини беради.

Шундай қилиб, “маҳалла еттилиги”ни фақат аҳоли муаммоларини ҳал қилувчи субъектлар йиғиндиси сифатида эмас, балки **маълумотларни бирлаштириш, криминоген хавфни баҳолаш ва профилактик қарорларни ишлаб чиқишга қодир бўлган маҳаллий комплекс профилактика тизими** сифатида ривожлантириш жиноятчиликнинг барвақт профилактикасини сифат жиҳатидан янги босқичга олиб чиқиши мумкин.

Энг муҳими, бундай ёндашув жиноят содир этилганидан кейин унга муносабат билдиришдан кўра, **жиноятга олиб келиши мумкин бўлган сабаб ва шарт-шароитларни олдиндан аниқлаш, уларни бартараф этиш ва профилактик ресурсларни манзилли йўналтириш** имконини беради.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. O‘zbekiston Respublikasining 2014-yil 14-maydagi “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi qonuni. https://www.lex.uz/ru/docs/-2387357.

2. UNODC. Handbook on the Crime Prevention Guidelines: Making them work. Унда жиноятчилик профилактикасида комплекс, кўп секторли ва маълумотларга асосланган ёндашув зарурлиги таъкидланган. https://www.oas.org/ext/en/security/crime-prevention-network/Resources/Digital-Library/handbook-on-the-crime-prevention-guidelines-making-them-work.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 21 декабрдаги PF–209-сон Фармони. https://lex.uz/uz/docs/6705763.

4. UNODC. Crime Prevention and Criminal Justice. E4J University Module Series, Module 2: Crime Prevention. Мазкур материалда самарали идоралараро профилактика учун маълумот алмашиш, мувофиқлаштирилган режалаштириш, мунтазам коммуникация ва профилактик таъсир натижаларини баҳолаш муҳимлиги кўрсатилган. https://www.unodc.org/e4j/en/crime-prevention-criminal-justice/module-2/key-issues/2--key-crime-prevention-typologies.html.

5. Ўзбекистон Республикасининг «Шахсга доир маълумотлар тўғрисида»ги Қонуни, 2019 йил 2 июль, ЎРҚ–547-сон. https://lex.uz/docs/4396419.

Бахриддинова Бехруза Бахриддиновна
Самостоятельный соискатель Института Законодательства и правовой политики при Президенте Республики Узбекистан, старший лейтенант

ТРЕНД НА ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЕ ОГРАНИЧЕНИЕ ПОЛЬЗОВАНИЯ ДЕТЬМИ И ПОДРОСТКАМИ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ: СООТНОШЕНИЕ ПРАВ НА ДОСТУП К ИНФОРМАЦИИ И ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

В последние годы растущая обеспокоенность влиянием платформ на психическое здоровье, риски кибербуллинга, груминга, аддиктивных дизайнов и воздействия алгоритмов способствовала форсированному принятию ограничений и запретов на использование детьми и подростками социальных сетей [1].

Исследования последних лет (включая метаанализы, исследования и данные ВОЗ, ЮНИСЕФ, Pew Research и национальных опросов) показывают устойчивую связь между интенсивным использованием социальных сетей и рядом

MUNDARIJA

Babayev A.A. Konferensiya ochilishidagi nutq	**3**
Исмаилов Б.И. Совершенствование организационно-правовых основ информационной безопасности как важный компонент развития национальной модели информационного общества в узбекистане	**5**
Саидов Ш.А. Жамоат хавфсизлигини таъминлашда миллий гвардиянинг фаолияти: амалга оширилган ишлар, мавжуд муаммолар ва уларнинг ечимлари	**14**
Хамидов А.А. Ахборот технологиялари орқали содир этиладиган фирибгарликлар жиноятларини содир этган шахсларнинг криминологик портрети	**22**
Aslanov A.K. Jamoat xavfsizligini ta’minlashda xorijiy davlatlar tajribasi: milliy amaliyot uchun imkoniyatlar	**35**
Ashurov O.U. Ichki ishlar organlari tomonidan firibgarlik jinoyatini sodir etgan shaxslarning noqonuniy faoliyatiga qarshi kurashishga salbiy ta’sir ko‘rsatuvchi omillar (jamoat tartibiga tahdid sifatida)	**47**
Kasimov F.T. Jamoat xavfsizligini ta’minlash chora-tadbirlarini kuchaytirish masalalari bo‘yicha ilg‘or xorijiy tajribalarning ahamiyati	**54**
Комаров И.В. Миллий гвардия ҳарбий хизматчиларнинг жамоат тартибини сақлашдаги муҳим жиҳатлари	**61**
Кутлимуратов М.Ш. Маҳаллаларда жиноятчиликни “хонадонбай”, “оилабай” ва “фуқаробай” ўрганиш асосида профилактика қилиш механизмлари	**70**
Кутлимуратов М.Ш. Жиноятларни барвақт аниқлаш ва олдини олишда “маҳалла еттилиги”нинг ҳамкорлик механизмини такомиллаштириш	**79**
Бахриддинова Б.Б. Тренд на законодательное ограничение пользования детьми и подростками социальных сетей: соотношение прав на доступ к информации и обеспечения информационной безопасности	**89**